

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Шпильова Ю.Б., *д.е.н., с.н.с., провідний науковий співробітник відділу природно-техногенної та екологічної безпеки, Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук України*

Омельченко А.А., *к.е.н., старший науковий співробітник відділу природно-техногенної та екологічної безпеки, Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук України*

В Україні на сьогодні актуальним є пошук ефективної моделі сталого екологічно безпечного землекористування у повоєнний період відновлення. Особливого значення набуває екологічно безпечне використання земель, оскільки нераціональне їх використання та сучасна система організації землекористування не сприяє забезпеченню екологічної рівноваги в екосистемах і характеризується загрозливими тенденціями [1]. Однією з головних цілей земельної політики в повоєнний період відновлення України має стати підвищення ефективності використання земельних ресурсів, створення умов для перетворення його на потужний самостійний фактор економічного розвитку [2].

Для планування повоєнного відновлення екологічно безпечного землекористування та земельних ресурсів зокрема, слід враховувати втрати ґрунтового покриву в регіонах, пов'язані з війною. На нашу думку, варто зонувати територію країни за принципом: перша зона – територія окупації та військових дій; друга зона – прилеглі регіони; третя зона – території, вільні від значного впливу війни.

Завдання, що стоять перед державними органами щодо відновлення земельних ресурсів в різних зонах, а також умови роботи сільськогосподарських підприємств, кадрові та фінансові можливості в умовах повоєнного відновлення будуть абсолютно різні та вимагатимуть різні набори методів, інструментів і важелів і це слід враховувати вже під час планування, оперативного управління, збору та аналізу інформації [3].

Перша зона є на сьогодні критичною, оскільки на цих територіях фактично зупинилась діяльність сільськогосподарських підприємств, значна частина працівників стали учасниками бойових дій. Як наслідок – більшість земельних

ресурсів на окупованих територіях зазнали масштабних знищень та не використовувались за призначенням, фіксуються часті пожежі та повсюдно заміновані території. На окупованій території знищені будівлі сільськогосподарських підприємств та розграбоване обладнання й техніка, величезну шкоду нанесено екосистемам. Ця зона є найбільш складною для відновлення земельних ресурсів та роботи відповідних підприємств. В перші роки повоєнної відбудови вона потребуватиме особливої уваги від державних органів влади та значних фінансових ресурсів. На нашу думку, перші п'ять варто в ній застосовувати інструменти стимулювання та підтримки (пільги, субсидії, пільгові кредити, виплати із спеціально створених фондів природоохоронного значення тощо). Лише після відновлення цих територій варто поступово застосовувати обмежувальні інструменти.

Для другої зони досить актуальним є питання пожеж. На більшості таких територій окупанти блокують діяльність українських структур постійними обстрілами. Враховуючи той факт, що на сьогодні основні бойові дії відбуваються на сході та півдні України, де тепліше і сухіше, порівняно з рештою територією країни, то в цих регіонах виникають пожежі великих масштабів, як наслідок – Україна може втратити сотні тисяч гектарів родючих ґрунтів. Середня площа однієї пожежі зросла у 16 разів. Забруднення цієї території вибухонебезпечними предметами є ключовою проблемою і у майбутньому вимагатиме значних ресурсів для її розв'язання. Поки землі не будуть визнані безпечними, тут не зможуть ефективно та безпечно функціонувати сільськогосподарські підприємства. На сьогодні складно оцінити масштаби збитків у цій зоні та напрями відновлення, хоча першочерговими заходами мають стати розмінування території та поступове відновлення роботи сільськогосподарських підприємств. На нашу думку, на цій території теж варто, принаймні протягом кількох перших років застосовувати інструменти стимулювання та підтримки. Однак терміни їх застосування мають бути коротші, ніж в першій зоні.

Третя зона є найменш ураженою воєнними діями. В цій зоні не зупинялась робота сільськогосподарських підприємств та спостерігались незначні пошкодження ґрунтів через періодичні обстріли. Основна увага в період відновлення України в цій зоні має бути сконцентрована на впровадженні заходів щодо раціонального землекористування та узгодженості економічних показників з екологічними, що матимуть чіткі взаємозв'язки. Необхідно стимулювати зацікавленість до природоохоронної діяльності на засадах сталого розвитку. Економічна політика в цій зоні повинна формуватися з урахуванням вимог щодо екологічно безпечного використання земель, відтворення та підтримки родючості ґрунтів, запобігання їх деградації та погіршення якісних

характеристик. В цілому, екологічно безпечне землекористування у повоєнний період має орієнтуватися на формування сприятливих еколого-економічних умов для відтворення земельних ресурсів та потенціалу угідь, їх якісних характеристик, а також формування передумов прогресивного розвитку аграрного сектора економіки країни.

Водночас стимулювання екологічно безпечного використання земель має враховувати умови воєнного часу, саме тому для територій, які зазнали найбільших руйнувань, основними напрямками економічного стимулювання землекористування мають стати: звільнення від оподаткування земель, відведених для очищення стічних вод, водних резервуарів, зайнятих лісами; зменшення податку на прибуток новостворених сільськогосподарських підприємств або тих, що відновлюються; зниження податку при інвестуванні у виробництво екологічно чистої та екологічно сприятливої продукції для інвестицій в обладнання з охорони навколишнього середовища; застосування пільгового оподаткування у процесі розроблення і впровадження нових ресурсозберігаючих та маловідходних технологій і устаткування тощо. Для найменш постраждалих регіонів такими стимулюючими заходами можуть бути безкоштовні дорадчі послуги, що направлені на оптимізацію структури окремих видів земельних угідь сільськогосподарських підприємств відповідно до природно-економічних зон і районів; тимчасової консервації деградованих сільськогосподарських угідь; розробку і впровадження раціональної системи землеробства, яка передбачає ґрунтозахисний обробіток, внесення добрив.

Підсумовуючи, необхідно виділити низку стимулів, які варто використовувати у повоєнний період відновлення країни для формування ефективної системи екологічно безпечного землекористування: фіскальні (надання пільг при сплаті земельного податку та орендної плати землекористувачам); бюджетні (компенсація та відшкодування втрат унаслідок запровадження новітніх, інноваційних технологій землеробства тощо); майнові (спрощення процедури надання земель комунальної власності в користування місцевим суб'єктам сільськогосподарського виробництва, населенню); дорадництво (надання безкоштовних консультацій стосовно застосування сучасних методів і технологій обробітку ґрунту тощо).

Список використаних джерел

1. Голян В.А. Стимулювання екологобезпечного землекористування як складова економічного механізму природокористування./ В.А. Голян, Н.В. Мединська // Економіка та суспільство. – 2022.– Вип. № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%AE 0%D1%82%D1%82%D1%96-1414-1-10-20220731.pdf>.

2. Кошкалда І.В. Напрями економічного стимулювання раціонального використання земель сільськогосподарського призначення в Україні / І.В. Кошкалда, Т.В. Анопрієнко // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 4. – С. 256–264.

3. Дорош Й. Напрями удосконалення екологічної політики в галузі земельних відносин / Й. Дорош // Землевпорядний вісник. – 2012. – № 2. – С. 28–33.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ
ВЧЕНИХ, СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ
ЗЕМЛЕУСТРІЙ І ТОПОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА
ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ І ЗМІНИ КЛІМАТУ"**

**7 - 8 березня 2024 р.
м. Київ, Україна**

УДК 332.3:528.4:551.583 «364» «366»

Друкується за рішенням Вченої ради факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України, протокол № 8 від 19 квітня 2024 року

Рецензенти:

Євсюков Т.О. – доктор економічних наук, професор;

Кошель А.О. – доктор економічних наук, доцент;

Мединська Н.В. – доктор економічних наук, доцент.

Землеустрій і топографічна діяльність в умовах війни та післявоєнного відновлення і зміни клімату (GEOPOINT - 2024). Збірка наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, студентів та аспірантів (м. Київ, 7-10 березня 2024 р.) / За науковою редакцією проф. Ковальчука І.П. К.: Вид. центр НУБІП, 2024. 223 с.

У збірці наукових праць подаються результати досліджень, присвячених ролі землевпорядкування і топографо-геодезичних та картографічних вишукувань у вирішенні проблем відбудови пошкоджених і зруйнованих російськими військами в період неоголошеної України війни поселень, об'єктів інфраструктури, сільськогосподарських і лісогосподарських угідь, гідротехнічних, енергетичних, водогосподарських та промислових споруд, природозаповідних, історико-культурних та інших складових навколишнього середовища України. Також висвітлюються питання, пов'язані з дослідженням впливу змін клімату на стан і використання земельних та водних ресурсів.

Для фахівців у сфері геодезії, картографії та землеустрою, екологів, географів, працівників аграрного сектору, природоохоронних установ, органів місцевого самоврядування.

За зміст публікацій, достовірність викладених наукових фактів відповідальність несуть автори.

Відповідальний за макетування і друк: доц. **Бутенко Є.В.**

I

S

B

N

©Колектив авторів

© Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2024